

1. ŠTEV.

I. LETO.

26

NAŠ GLAS

GLASILO UDRUŽENJA SLOV.
SREDNJEŠOLCEV V ITALIJI.

SEPTEMBER 1925

26
CARTONCINI

Trst SKL

927 / 1 - 2

9274/1925

821.163.6

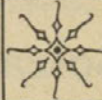
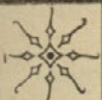
019962024

NARODNA IN ŠTUDIJSKA TRST

COBISS • a knjižnica TRST

KAZALO:

NA POT	Stran	1
SOLZA V ČAŠO SKELEČIH NAM RAN. — (Cvetoslav.)	"	2
ZVONOVI TOŽIJO. — Pesem. — (Mirjam.)	"	3
MAJ. — (T. U.)	"	4
IZLET NA UČKU. — (A. L.)	"	5
ZAR PITAŠ... — Pesem. — (T. U.)	"	8
SEBIČNOST IN ČLOVEŠKA DRUŽBA. — (Jože Bajda.)	"	9
K CILJU DRUGOVI. — Pesem. — (T. U.)	"	13
SLOVENSKI DIJAŠKI LISTI V JULIJSKI KRAJINI. — (Jože Bajda.)	"	14
KJE NAJ ŠTUDIRAM? — (Branimir Dobravski.)	"	17
PISMO TEBI. — Pesem. — (Mirjam.)	"	18
EKONOMSKI POLOŽAJ NAŠEGA DIJAŠTVA V SLOVENIJI. — (D. J.)	"	19
NEKAJ SMERNIC O POTOVANJU. — (Maksim Česinsky.)	"	20
VESTNIK: Nekaj odgovora ljubljanskemu dopisniku „Našega čolnča“. — Lužiško-srbsko dijaštvo. — Šole za izbiro stanu. — Konec boja proti maturi na Poljskem. — Poljska vlada proti poddržavljenju židovskih šol. — Koliko srednjih šol imalo ruski emigranti. — Mednarodni počitniški tečaji. — Udruženje slov. srednješolcev v Italiji	Str.	23, 24.
NA PLATNICAH: Listnica uredništva. — Sotrudnikom. — Listnica uprave.		

Na pot!

*V bratski vzajemnosti naj se razlega naš glas od Zadra, preko Opatije, Kopa, Pazina, Trsta in kršnega Krasa, Postojne, Gorice, Tolmina in Idrije!
Bratje in sestre v zbor, v naše kolo!*

Odjekne naj naš glas ob vznožju Učke in objame naj s pihom vetriča skale Nanosa in odmeva naj v pečinah strmega Krna... Čist in krepak spremlja naj valove zelene Soče in zabobni v sinjem Jadranskem morju!

Bratje in sestre v zbor, pevovodja vas kliče!...

* * *

Ne glas obupa, glas upa in jasnih misli bodi «Naš glas»!

Ne glas sovraštva in disharmonije, glas ljubezni in harmonije bodi «Naš glas»!

Ne pojemanja, propadanja, glas izpopolnjevanja, naraščanja in napredka bodi «Naš glas»!

Ne slabosti glas, glas moči, energije in zdrave mladosti bodi «Naš glas»!

Ne brezbržnost, mlačnost in strah, zdrav duh, krepka volja in pogum krepé naj naš glas!

Ne v preteklost, iz sedanosti v prihodnost zveni naj «Naš glas»!

Ne iz teme in mraka, iz jasnosti za jasnost poraja se «Naš glas»!

* * *

Brez fraz, lepotičnih besed in stalnih obljub, v bratski harmoniji, brez strahu in trepetu ter s čilim ponosom in voljo do resnega dela, stopamo na oder, da mogočno zadoni naša pesem ljubezni, hrepenenja, požrtvovalnega truda in krepkega dela na zemlji, ki v prebujenem življenju kliče na delo vse svoje sinove in hčere, da prično premišljeno in vztrajno orati njene brazde in v nje dobro seme sejati. Poslušajte naš glas!

UREDNIŠTVO.

Solza v čašo skelečih nam ran. (Cvetoslav.)

Utihnili je bojni grom, izkrvavelo je srce, ker je vstala nova misel iz bolestitih klicev prelite krvi. Iz starih razvalin življenja so se vzbujale nove sile in se polagoma pojavljale na obzorju evropske povestnice.

V oni grozni noči sem tudi jaz stal na razpotju in pričakoval jutranje zarje. Svetle zvezdice so živahno migljale in pele veselo pesem o prihodnosti, ali moj pogled je bil naperjen v preteči vzduh, ki se je pomikal proti nam iz oblačnega zahoda. Silno sem se bal, da ne bi grozeči demon razkril svojega žalostnega plašča nad mojo rodno grudo in tako zamoril vsa upanja v še neporojeno solnce. Odhitel sem domov in se zaprl v temno sobo, ker sem uvidel, da ne bom mogel kljubovati — jaz, črvič — razljučenemu orkanu. Težkih in počasnih korakov sem zasledoval misel, ki se je umikala v notranjost dežele, vsa bleda in tužna. Zbal sem se samega sebe in padel sem na trdo, nepostlano ležišče. Zatisnil nisem očesa in kako bi naj spal v takih strašnih duševnih bojih! Včerajšnja misel me je mučila in prebirala strani spomina o naši preboleli tragediji. En sam pogled se je ukradel tja na stensko uro, ki je tako počasi in bolešno tiketakala, kakor še nikdar poprej. Čul sem stoletno vzdihovanje umrlih bratov iz mrzlih grobov in njih duhovi so napolnili mojo sobo. Ah, strašno so trepetali ti trpini in njih blede misli so iskale zadoščenja za tisočletno trpljenje v mladi devojki — prostosti.

Kazalec na uri se je pomaknil za prst dalje, moje misli pa je objelo hrupno pričakovanje in tesna bojazen. Strašno in sladko je bilo to pričakovanje, ki se je vleklo daleč v neskončnost. Mirno in pozorno sem poslušal, da bi ujel vsako izpremembo zunaj, na prostem, ali niti najmanjšega šuma ni bilo. Vse se je vglobilo v globoke sanje in zdelo se mi je, da sočustvuje vsa narava z menoj in da se tudi ona veličastno pripravlja na novi trenutek. Petelin je zapel in ura je zategnjeno bila pet. Srce mi je sunkoma jelo biti, misel je zgubila prejšnjo barvo, groza me je objela in mrz mi je silil v ude, ko sem lezel proti vratom.

Ha, zdaj te uzrejo moje oči, ob tebi se zraduje moja duša, ker njena krila se bodo prosto gibala in nosila tolažbo ranjenim srcem. Pridi jutranja zarja, pridi in objemi moje misli in prošnje tisočerih! Tako so šepetale moje ustnice v mrak, ko sem iztezal roko izhodu, prostosti.

Vrata se odpro, pa oh groza, kakšno bridko presenečenje! Mesto rešilnega angela, so se zaganjali črni oblaki nad menoj in gosta svinčena megla je legala na dolgo, ozko ravan in vklenila v svoje tesne okove misli nas hrepenečih.

Ali kaj so one trume neznanih ljudi, ki kriče in drve po beli, prašni cesti navzgor?! Glej njih strašne poglede in zagorele obraze! Bledijo drug ob drugim, dobre misli nisem čital na njih, niti najmanjšega občutka za presenečene matere, ki so v strahu objemale svoje otročiče in jih pritiskale

jokaje na svoje prsi. Vsa ta množica je poznala le eno — pohlep po neznanem.

Oh ljuba zemlja — mati, zakaj se ne usmiliš ubogih trpinov, ki ječe tukaj na tvojih golih prsih in namakajo tvoje lice s solzami?

Kje so naše sanje? Umrle so, ker je umrla njih udejstvovalka — pravica!...

Ali kaj je to, kar se pomika proti meni? Groza, odgovori, si li bitje ali duh? Ah ne, ne, ona je rešiteljica muk, smrt je, ki prihaja, da nas reši! O, ne bližaj se mi, čudna prikazen! stoj! in ne muči me dalje; pokaži svoj koščen obraz in rad te sprejemem, sestra! Ah, zakaj se zagrinjaš, zakaj mi ne pokažeš svojega obličja? Ta tema, ta noč, to me muči, to me duši; usmiljenje; usmiljenje! Zvrti se mi pred očmi in nezavestno zdrknem na mrzla tla. Moje oči se niso odtrgale od prikazni, ki je stala pred menoj in iztezala svojo črno, z obročki okovano roko nad solzečo, belo krizantemo. Njene roke so se večale in večale. Skoro že vsa moja pokrajina je ječala pod njimi in stiskala svojo glavo v plasti temne noči. Grizel sem se od strahu in jeze. Želja po smrti se me je oklenila tako trdo, da se dvignem, hoteč zdobiti prikazen v prah. Ali groza; v onem trenutku ji pade krinka raz obličje, ki se je zajedalo v mojo dušo. Gledal sem zamorko in njen sarkastični smeh, ki je igral na debelih ustnih. V roki je držala puščico in krog zapestja so ji pomenljivo rožljali sami železni obročki.

Spoznal sem jo, puščica je zletela iz napetegega loka in umrla je ideja, ona mila in ljuba devojka! Prikazen je zgínila, ali tisočero solz je spolzelo po [gladkih] grapavih licih, ki so dopolnile čašo bridkosti. Misel, kaj bo sedaj, me je tako pretresla, da sem pozabil sam nase tako dolgo, dokler mi ni padlo pero iz rok in začrtalo na papirju veliko, črno črto.

Na vzhodu pa je posijalo solnce, tako tužen je bil tisti sijaj, a moje oko je uzrlo globoko v njem, skoraj zabrisano besedo — pomlad.

Zvonovi tožijo ... (Mirjam.)

Ste čuli, kako so tožili zvonovi
skozi mrak, proti nebu kličeč?
Ste čutili misel, na tihem ihtečo?
Saj vendar poslušnila bila je noč!
Kako so tožili ti mrki glasovi,
ko jata žrjavov, proti solncu gredoč
in pojoč nemirne svoje dni
ter vse, kar jih v prsih skeli. —

Ali vi niste niti občutili,
kako zvonovi plakaje tožijo
bol mater in duš, ki [kričijo]
in prosijo miru? Ni to plak novi

otrôk, ki vzroka ne vedo svoji grozi?

— — Zvonovi so plakali:

— Tisoč strtih src zveni ko ubiti bron,
tisoč žena si želi priti v zaton,
tisoč deklet vprašuje se: kod?

Mož na razpotju nem išče izhoda,
mladenič v kavarni zapravlja mladost
in misli, da Bog je in resnica - zabloda.

Ali vas nič ne boli:

Tisoč žena in deklet vprašuje: kod?
pa gre v blato! —

Maj. *) (T. U.)

Zar naš život, drugovi, nije maj, u kojem je cveće mirisavo već niklo i stalo da svoje latice širi. — Jest, mi živimo u maju, a naša duša peva u njemu pesmu ljubavi i sloge. Započelo je to divno doba našeg života u punom jeku i skladu. U njemu mi čutimo snagu i poticaj, da se vinemo ko ptice u zračne sfere naše fantazije, pa da tražeci, zbilja nadjemo u njoj žudjenu zvezdu.

Ali mi smo i slični listiću što je slabačak na grani nikao, te ga svaki i mali vetrić može da zanjše. Da, slabi smo mi još, cvetovi maja, jer nismo okusili pelin života, i naišli na mrkog Usuda. Mi ipak cvetamo i hranimo svoje korenje, da bude jako. Naš mladi život pun je poleta za sve što je dobro i plemenito; on čezne za svećom, on traži i ispituje. Nadajmo mu, obdarivajmo ga, jačajmo ga, dižimo ga sa uzvišenim mislima i željama.

Svaki čin, braćo, uresimo cvećem najboljega, što u sebi imamo. Uzdig-nimo naše biće na nivo, na kojem treba, da se zbilja nalazi pravi čovek. Osvežimo svoj rad čvrstom i ustrajnom voljom; u njemu tražimo najveći užitak.

Ne gubimo zlatno vreme, koje tako brzo teče, da se ne bismo u starosti kajali i žalili svaku minutu, koju smo uluda ustrošili. Ljubimo prirodu i poučnu knjigu i crpimo iz njih snage za svoj život. Kako je lepo svakome junačka i poštena čela pogledati u oči i svakoga dovesti na misao, da smo mladići valjana karaktera i blage čudi.

— Maj je. — Svi se vesele ovom dobu, svi u njemu traže novo pro-niklo cveće. I u nama gledaju stariji svoje cveće, sve svoje uzdanje polažu na nas, na naše duše pune ideala, koji se moraju ustvariti. Mi jih tešimo, govoreći im, da ćemo izvršiti ono, što je njima bilo nemoguće uraditi, da ćemo mi svi opet splesti venac, koji se je bio na nas prekinuo.

— I gle! — oni se smiju, i u njihovim srcima i očima titra zadovoljstvo i sreća. Oni nas blagoslivlju i rastaju se sa ovim svetom potpuno uvereni, da im sinovi ne će rastepti baštinu, već ju povećati, i opet ju svojim po-tomcima predati. Nad njihovim grobovima cvasti će naše majsko cveće, a mi ćemo ga svaki dan zalevati i okopavati. Narod će k njemu prilaziti, diviti mu se, mirisati ga, i zataknuće ga na grudi i — ponosiće se s njime.

Da! da! — Mi cvatemo, mi bujimo, mi mirišemo, samo za onaj narod, koji k nama dolazi, i kojemu pružamo iz naših latica slatki med...

Oh, kako je krasno naše majsko cveće!...

* Op. uredništva: Prispjevek nam je bil poslan z namenom, da bi bil priobčen v 1. štef. «Našega glasa», katere izid se je predvideval že v mesecu maju t. l. Zato smo ga vseeno pritegnili v to številko.

Mazzini: *Vlijte v otroška srca, ne mržnje proti tlačiteljem, temveč krepost v sklepah proti tlačanju!*

Izlet na Učku. (A. L.)

Šaptajući dojuri naš voz na lupoglavsku stanicu.

Naši su nas drugovi već čekali na polazak. Par čvrstih stisaka ruku i bratskih pozdrava i malena se četa nadje na okupu, kako beše dogovoreno. Nakon kratkog vremena bilo je sve spremno i četa od dvadesetak ljudi krene, da se vere put «neveste tanane».

Bilo je oko naveče. Išli smo u malenim skupinama po dvoje, po troje — već kako se komu svidelo — ispočetka mirno pričajući i razgovarajući, kao da smo hteli nekoга iznenaditi.

Večernji je lahor ugodno duvao; osvežavao topli vazduh i hladio naša vruća lica, tako da je to noćno putovanje upravo godilo. Maleni su oblačići, koji su nemirno tumarali nebom, gonjeni jugovinom, za čas nestali, i pokaže nam se čisto zvezdano nebo u čitavom svom čaru. Nebrojene su zvezde i zvezdice krasile na nebeskom svodu i od časa do časa preletila bi po koja ostavljajući za sobom svetao trak i... ugasnula.

U malenom nas seocu pozdrave prvi petli, a lajanje pasa javi nam, da ne putujemo nečujeno i tiho, već da smo opaženi makar je i tamno. Ta je tmica međjutim još samo časak trajala, jer nam se pojavi novi drug, srpasti bleđi mesec, koji nam je čitavu okolicu zaleo srebrnom mesečinom. Sve je oko nas postalo nekako življe i kao da je novi gost sve prenuo iz jednoličnog života. Sada se je naša družina pokazala u pravoj slici. Bila je dugačka, dugačka. Jest, vrlo dugačka....!

«Žurite se!» — poviče neka duga sena na čelu povorke i nastavi da «grabi» svoj put dugim nogoma.

«Čekajte!» — «Gde ste?» — čulo se iza nas.

«Marenite se, vi otrağa! Vama, kao da se ne da brže — — —!»

Četa se naša malo zbije i nastavi, da se miče lepom belom cestom, koja se je postepeno uspinjala. Štaviše i nježna je «petorica» junački gazila.

Kraj je bivao sve lepšim i romantičnijim; obasjan belom mesečinom izgledao je nekako čarobno, spokojno i opažalo se kao neka umornost na njegovom licu.

Sveži zrak, tiha noć obasjana mesečinom, zvezdano nebo, zujanje mnogobrojnih kukaca, pa vikanje nestašnog kosa, sve se to ugodno doimalo naših duša, a naše su grudi uzbudjeno talasale. U daljini nam se pokaže Čepićsko jezero, kao ogromno zrcalo, u kojem se zrcalila tiha mesečina. Činilo se kao da u njemu leži neka mirna, sjajna vatra, koja je tinjala, gorila i odsevala.... Pače i samo golo kamenje, prijatno nas je posmatralo, kao da znade, što nas vuče k njemu, zašto se želimo za čas udaljiti o svetske buke i potražiti si mesto, koje je daleko daleko od svakog zla.... Pred našim se očima izmenjivao jedan prizor lepši od drugoga, divna bukova šuma sa tajinstvenom jelovom, starodrevni hrast stoji uz bodljikavu smreku, a gusto se grmlje širi na travnatim čistinama. Ugodni se miris

širio iz trave i cveća, kojim su zujili mnogobrojni kukci. Ništa nije uznemirivalo mrtvu tišinu dolinaše jednolično koracanje. Preplašeni kos sa velikom bukom odleti iz obližnje smreke, a malo se dalje javi kukavica svojim kukanjem, uz samu cestu javi se leganj uznemiren našim dolaskom.

Tako se i neznajući, nadjosmo pred prvim svratištem na Poklonu. Unidjemo i nakon što smo odložili prtljažu, smestili smo se oko stolova. Dve lepe «Čičke», jedna stidljiva modrooka, jedna mala vragoljanka i neka suncem opaljena «bebica», oživljavale su naše izabrano društvo, koje i nakon velikog puta nije izgubilo svoju osebnost, jer je i ovde pokazalo, da Pave nije zaspal...

Pošto smo se odmorili i udovoljili svaki svojoj željici, nastavismo da se veremo obronkom Učke do samoga vrha. Put je ispočitka širok, bivao sve užim i užim, postao stazom, kojom smo oprezno koracali, jer je sa strane zevao strašan ponor. Staza je vodila prekrasnom bukovom šumom, koja je izgledala poput kakovog hrama i kroz čije je krošnje provirivao znatizeljni mesec sa svojim nasmejanim licem. Još par kamenitih litica, pećina, jama, onda zmijolikom stazom uspesmo se do samog vrha, do kule.

Čitavi je još kraj ležao u jutarnjoj polutami, čuo se zvonki pev ševe, koja je počela da budi svoje drugarice, maleno je ovčarsko zvonce odjekivalo u gustoj šumi, bilo je tik pred osvit. Domala je počelo da sviće. Zvezde su se polagano gasile, a bleđi se mesec nagnuo na zapad, kao da želi umaći pred jačim suparnikom. Nebo na istoku najpre zabeli, a u tom su se belilu raspoznavali obrisi hrvatskih planina, jedva zametljivo zarumeni, a napokon i zacrveni, dok nije zasjalo zlatno sunce i svetlim zrakama pozdravilo nas, a onda se odraze u mirnom moru, koje se je za čas pretvorilo u neizmernu vatru iz koje su vrcale varnice na sve strane. Sve je plamtilo, gorilo, buktilo, nebo i zemlja i more, sve je bilo u jednom strašnom plamenu, koga nismo mogli da motrimo. Dok je jedna strana gorila, je druga ležala spokojno, obavejena jedva prozirnom modrikastom maglom, koja je prečila, da ma išta svojim znatizeljnim pogledima dohvatimo. Čekala je mirno, da i nju sunce na svojim toplim zrakama digne i odnese visoko, visoko u nebesko plavetilo.

«Istok se budi, gori, svetli, a zapad trome leži i čeka, da ga sunce sa istoka ogreje i osvetli i... probudi.»

Našem ushićenju i divljenju nad krasotama naše domovine nije bilo granica. Osećali smo se sretnim, što smo baš mi sinovi ove zemlje, koja može, da takva šta pruža svojoj deci i koja u sebi sadržaje i jednu Učku... Učku, koja može ponosno da opetuje pesnikove reči:

„Najlepša sam gora,
Sred istarskih strana,
Gizdava sam ko nevesta tanana“.

Jest, možeš da se ponosiš, lepa istarska kraljica, jer tebe celivaju prvi mladoga sunca, kao i poslednji, kada mirno tone poput izmorenog starca idući na počinak. Ti sve znadeš, jer sve vidiš i tiho šapčeš svojoj deci... i ona te razume...

Eto naših!» — usklikne neko. I zaista bilom Učke išla je četa došljaka. Opazivši nas išla je polagano prema nama. Pojurismo u susret... pogledasmo se čudno. Razočaranje! Za čas se pokaže i druga skupina... isti pogledi... ćutanje. Utaboruje se pod kulom... na kuli naši.

Dodje i treća četa od koje smo doznali, da su to naši Opatijci. Širom otvorimo od čuda i oči i usta, jer smo drugo mislili (a jamačno i oni). «A gde su ostali?» — «Taman dolaze.» Vika ovamo, vika onamo. Zdravo! Zdravo! Sakupismo se na kuli, gde se još jednom bratski pozdravismo i dadasmo oduška svome ushićenju gromovnom pesmom iz dubine duša svojih. Krv nam poteče življe žilama, glave nam se ponosno usprave, oko nam zasjaji čudim sjajem...

Jedna se lepša pesma redala za drugom, dok nismo i zmoreni prestali polagano pevanjem i počeli da promatramo našu okolicu.

Sunce se uzdiglo malo više i sada je naše oko moglo, da se nagleda po miloj volji i da se napaja čarima prirode, koji se na sve strane prostiru bez kraja i konca.

More... ah to more, obasjano sunčanim zrakama činilo se kao golemi plavi sag sa nebrojenim biserjem i dragim kamenjem, koji svaki za sebe svojom vatrom sjaji.

Gle naši otoci! Krk, Čres, Lošinj i mnogo još školjica i otočića a belaa se mestańca poput galebova nanizala morskom obalom. Od Bakra pa sve na okolo do samog podnožja našega, protezao se čarobni djerdan sa svojim draguljima, jedan lepši od drugoga. Sakriveni Bakar, Sušak, Reka, nanizali se jedan za drugim na istočnoj obali Kvarnera.

Poput sivog sokola sedi na vrh timora ponosni i starodavni Kastav, i žalosno gleda sa svojeg prestola na braću svoju, za koju se je mnogo puta morao boriti, zato ga i sada njegovo srce boli... ali on i nadalje straži na svome timoru. Naša divna Liburnija sa svojim alem-kamenjem, belom Opatijom i Voloskom, po kojoj se rasijali nebrojeni dvorci i letnikovci a izmedju njih čitave šume zimzelenja i južnog drveća, izmenjuje se čipresa sa lovcrom, maslina sa javorom a i čudnovate pavme nesu retke. To tamno zelenilo iz kojeg proviruju beli dvorci čini sliku, koju nije kadar nijedan kist da prikaže. Taj se tamni sag spušta do samih valova morskih, a na rubu tog saga poredala su se još mnogo naša prekrasna kupališta: Ika, Lovran, Mošćenice i drugi ugodni zakuci u kojima ljudi za velike sunčane žege sveže svoje telo u hladnoj morskoj vodi.

Prekrasni su se prizori menjali pred našim očima, a naše su oči zurile u čudo prirode, koja je ovaj kutić naše domovine bogato obdarila.

Mirnim su morem plovile brojne ladje, koje su se nama pričinjale poput belih malenih leptira.

Zapad koji je pred malo časaka bio tako tajinstven, najedamput se prikaže u pravoj slici. Dokle ti god oko dopire, prostrla se ogromna oranica isprepletana prostranom belom mrežom. Tu i tamo po koji beli kamenčić ili više kamenčića zajedno, a medju njima amo tamo porazbacani busovi

trave. Zaista su po vrhuncima razasute crkve i crkvice i bela mestanca izgledala kao mali kamenčići, a malene šumice poput busena trave.

Preko svega toga opet se na zapadu prostrlo more i sve se točno raspravalo od tršćanskog zaleva do rta kamenjaka. I na zapadnoj se strani prosulo mnogo lepih zaselaka. Čepićsko jezero izgledalo je kao ogromno gorsko oko iza kojeg se ponosno uzdigao Siscl. Sve to promotrivši iz dubine nam se grudiju izvine: «Krasno zemljo Istro mila, dome... ah, dome naš!...»

Večni gorostas kanda je čuo naše uzdisaje, potrese se iz temelja, čudno zašušti lišće njegove šume, oštro zacvili vetar suvim granjem, zrcalno se more za čas namršti, a i samo sunce pričinilo nam se, kao da je izgubilo nešto od svog zlatnog sjaja... Bol duše naše razumela je mrtva priroda...

Nemo se pogledasmo... bavili smo se istim mislima. Blagi je povetarac i dalje pirio preko naših vrućih glava, sunce je i dalje peklo golo kamenje, a naše su suzne oči nučke promatrale taj ljubljani krš i neizmerno plavo more. Nove su se pesme vinule u visinu, a daleka je jeka jedvačujno odgovarala.

Svako se je sam uverio i osetio tajnu i čudnu moć «istarske kraljice», o kojoj je samo pričati čuo. A odakle ta čudna, tajna moć, kojom ona deluje, i to uspešno deluje na posetioce? O tome ponosna «kraljica» šuti... šuti.

Napokon dodje i vreme ručka. Veliko se društvo raspadne u manja društva, koji u okruga napraviše junački juriš na siromašne flaše, kolače i ine sakrivene «dobrotvore» i to ne «srcem od junaka» već «oružjem svetlim».

Ništa se nije čulo nego samo šuštanje papira, koji je letio na sve strane, zveketanje čaša i zvonki smeh. Od časa do časa preletila bi u krivulji po koja kost, zasvetlila na suncu po koja flaša (sa grljkom u smeru sile teže). Tako je taj haos potrajao prilično vreme, a onda jovo na novo,

Nakon par fotografskih snimaka, nakon lepog i srdačnog rastanka sa ponosnom «kraljicom» zaputismo se put Poklona, gde je imao da bude i naš ristanak. I zaista je ristanak bio bratski, pravi bratski ristanak. Svako je u svojoj duši osećao ugodni dojam sećanja na ovaj uspeli izlet na Učku i u sebi bez dvojbe zaključio, da će još jednom, samo ako mu se prilika pruži, doći da poseti Učku, pa ako nije imao prvi put sreće, a to će imati stalno drugi put... Auto zatrubi i odveze našu braću Tršćane zajedno sa Opatijcima u Opatiju, a naše se malo društvo vrati natrag veselo i ushićeno od svega onoga, što je doživelo.

Zar pitaš ... (T. U.)

Zar ti sada pitaš	Granice ne vidi
Što kasnije će biti?	U svom jakom žaru,
Ljubav to ne pita;	I kraj nema tome
Samo dalje hiti!	Božanskome daru.

Sebičnost in človeška družba. (Jože Bajda.)

«Verujte mi, moj ljubi gospod, Jaz je edini Bog — egoizem edina vera. Vsa velika dela, ki jih razgllašamo kot heroizem so nastala iz sebičnih nagonov. Junaštvo Scaevole — kakšen drug povod mu je bil kot ponos, nečimurnost, želja po najostudnejšem, po slavi? in dejanje generala Sindeja, ki je zadnji požirek vode dal umirajočemu vojaku — kaj je bilo? Patrioti, državniki, stebri cerkev, ki se ogrinjajo pred svetom v svojo blestečo slavo in obleko — kaj so? — norci in lopovi, ki priznavajo služabniku ali zrcalu, da so komedijanti — da, še tega ne. Samo orodje so v rokah tajnostne moči, ki se imenuje narava in vzdržuje malo gledišče s pomočjo sebičnih nagonov teh marionet.

Gospod Hamberton.

(P. A. Sheehan: Kresalo duhov.)

Ne bom razpravljaj in ugibal, če vzdržuje narava ali neznanka to marionetno gledišče, ki je po Hambertonovem mnenju majhno — meni se zdi, da je vse prej kot majhno — gledati hočem iz njegovega vidika nehanja in stremljenja človeške družbe.

Vsak človek stremi in se ubija za dosego «boljšega», kakor sam imenuje — vsaka njegova kretnja ima posredno ali neposredno eno in isto iniciativo — in želi, v kolikor misli, da mu je samemu to «boljše» doseči nemogoče, da bi mu ga neka nadnaravna moč, ki jo imenuje Bog, dodelila. Če ga pa vprašaš, kaj naj bi bilo to, kar imenuje «boljše», ti pove, da misli bogastvo ali drugo materialno dobro stanje. Sploh pa mu beseda «sreča» le predobro in zelo izčrpno označi vzrok vsega njegovega stremljenja. To mu je nadvse idealna beseda, katere pomen je neizčrpljiv. Vendar, če pregledamo in pretehtamo to besedo natančneje, videli bomo, da — če izvzamemo one tajne nitke, spletajoče srečo, od naše volje nezavisne in katerih glavna je zdravje — odtehta pri današnjem človeku bogastvo, čast, slava, oblast, moč in podobna sredstva, ki človeka dvignejo nad sočloveka, nad maso, le predobre tri četrtine njenega pomena. To so pač sredstva in predpogoj, kakor pravi izkušeni Hamberton, za one velike individualnosti, katerih je danes ves svet poln.

Človek je že, bodisi po svoji naravi, bodisi radi dispozicij, ki jih prinese s seboj na svet in ki jih moramo pripisovati le dednosti sebične človeške družbe in so v tem slučaju ozdravljiva — oboje dopuščam, psihologiji in filozofiji si v tej točki še niso edini — sebičen. — Vzgoja in vse socialne uredbe, z eno besedo: kultura in civilizacija, ki bi morale stremeti za tem, da to sebičnost pri človeku že v kali zatro, ki bi morale biti protitež tej slabi lastnosti, ki ponižuje človeka, ta kultura in civilizacija naše dobe to dispozicijo še krepi in daja tisti majhni kali vse ugodnosti, da se globoko ukorenini v človeku in ga nadvlada. Otroka s pomočjo vzgoje naterpavajo z različnimi predsodki, gotove institucije pa mu kažejo nekoliko

spremenjeno in preoblečeno sebičnost — ne samo kot dovoljeno, ampak celo kot krepost, celo kot cilj življenja. Ne bomo se torej čudili, da nam je dala slaba kultura kodekse, katerih aksijom in izhodišče je sebičnost.

Spoznal je to grdo nepravico in nepravilnost 37 let stari J. J. Rousseau, nesrečni potnik, ko je bil namenjen na obisk k Diderotu v Pariz in je v vročem poletnem dnevu, hladeč se pod drevesom, čital razpis dijonske (dižonske) akademije: „Ali je umetnost in znanost pripomogla k napredku ali ga ovirala«. V hipu se mu je zasvetila v glavi misel, kakor pripoveduje v svojih «Izpovedih», misel, ki jo je začetniško oblikoval že v istem spisu, pozneje v odgovoru na drugi razpis dijonske akademije: «Odkod neenakost med ljudmi» in mu ni dala miru, dokler je ni docela izklesal v svojem nesmrtnem delu «Emilu», namreč misel, da slaba kultura in civilizacija, slaba znanost in umetnost človeškemu rodu škoduje.

Isto je spoznal nekoliko pozneje veliki filozof Tolstoj, ki je iz svoje «Jasne poljane» klical sodbo in obsodbo nad slabo umetnostjo in znanostjo. Brezdvomno sta pogodila oba pravo bistvo in pravi izvor zla na svetu. Zanimivo pa je, kako je ta dva sodnika sprejela njuna doba; očitali so jima, da sta nasprotnika in sovražnika kulture! Ko sta povdarjala oba, da se borita le proti tisti kulturi, znanosti in umetnosti, katere aksijom je sebičnost in da se borita oba za boljše znanost in umetnost, za boljše kulturo, ki je kultura srca in ljubezni, ju niso hoteli razumeti. Nova doba pa je pokazala, ne samo da Rousseau in Tolstoj nista sovražnika kulture, ampak da sta dve najsvetlejši zvezdi na njenem obzorju, ki kažeta človeštvu pot do velikega cilja: ljubezni in človečanstva. Danes pa veljata sploh za največji osebnosti v romantični filozofiji in kot največja duhova polpretekle in tudi sedanje dobe. Razume se, da jih naša doba le časti, razumeti in upoštevati jih tudi ona noče. Vendar pa, četudi ju njuna doba ni hotela in ni mogla razumeti in ju tudi sedanja noče, pričakujemo, da ju bo prihodnja. *Posamezne individualnosti*, naše kakor tudi pretekle, ju že na na tihem razumejo. Tudi širša javnost je prepričana, da ni vse v redu v človeški družbi, a to ne iz njunih del, ampak iz izkustva ter s tem potrjuje resničnost njune trditve.

Tudi našedobni filozofi in sociologi javkajo nad današnjo družbo, trobijo in grmijo iz svojih visokih katedrov v svet, v svojih volumih krpucajo nove uredbe in preuredbe družbe in življenja. Podobni so krojačem, ki pomerjajo grbavemu in gobavemu starcu iz raznobarnih cunj sešito obleko. Eni izmed njih trdijo, da je treba starcu najprej ozdraviti grbo in zaceliti rane, da se bo obleka lepo podala in mu ne bo glodala žive rane; drugi pa kot izvedenci medicinci odločno trdijo, da se grba ne more ozdraviti in rane ne morejo zaceliti, dokler je starec v tako umazani in nezdravi obleki, treba je torej bolnega starca najprej preobleči in ga umiti. Tretji zopet dvomijo, če se da grba in gobavost sploh ozdraviti, kajti do danes se to ni posrečilo, četrti pa zopet zaupajo medicini in njenemu napredku,

češ da se bo v bodočnosti s kakimi kompliciranimi operacijami tudi to doseglo itd. Tako stojijo vsi s prekrizanimi rokami ob bolnikovi postelji, prepirajo se, zaletavajo se drug v drugega, vsak hoče, naj njegova obvelja, bolnega starca pa pustijo v svojem razpadajočem in umazanem oblačilu in v gnojnih ranah. — Naj bo pravilno to ali to, gotovo je, da dokler bodo vsa človeška stremljenja, skupno z umetnostjo in sploh kulturo, zasledovala cilje, ki so posest, bogastvo, slava itd., in dokler bo občevanje med ljudmi temeljilo na samooboževanju, ne bo boljšega na svetu kljub vsem reformam in preobratom.

So pa še drugi, ki niso zadovoljni z našedobnim človeštvom, to so «ti brumni pisniki», kakor bi rekel Primož Trubar v svoji «šrifti». Da, tudi ti razumejo našo dobo in njene napake, seveda le po svoje. Čudni ljudje so to. Mesto da bi vdarili naravnost po sebičnosti človeške družbe, so vdarili samo po njeni hčerki, bogastvu in začeli peti slivospeve uboštva. Pozabili pa so na to, da uboštvo ni nič kaj pripraven ambijent za vzgojo ljudi, ker v njem ljudje še pobesne, to dokazuje izkustvo. V ubožnih družinah ni vse tako gladko, kot se to zabičuje po sfantaziranih produktih pisateljev. Sicer pa bi ne imel nič proti temu, da se vdajajo tem lepim sanjam, če bi njih oboževanja uboštva današnji svet na tako nesramen način ne zlorabljal. Značilno je morda tudi dejstvo, da poveljujejo revščino samo bogati, ubogi pa, ki so deležni njenih «dobrih» sadov, ^{jo} niso nič kaj veseli.

Seveda pa ni moj namen, da bi poveljeval bogastvo, hotel sem le reči, da niti uboštvo, niti bogastvo, slava, moč itd. niso in ne morejo biti viri prave sreče. In če danes uči mati svojega sina prav iz najgloblje in resnične ljubezni, naj izbira zaklade na zemlji, naj hrepeni povzpeti se višje, tudi na škodo brata, naj si izbere bogato nevesto itd., izhaja to iz dejstva, da je svet tako zamrežen z zlatimi verigami in tako nadvladan od mamona, da če je človek še tako pravičen, dober, moder, zmožen in učen, vsa njegova modrost in pametnost ne pride do veljave, če ni izšel iz kakšne višje družine; še v lastno škodo mu je. Vendar pa bomo tudi zaman vpraševali takega sina, ali so ga materini nauki privedli do sreče, kakor tudi bomo zaman vpraševali po sreči pri revnih slojih. — Delal bi pa pisateljem krivico, če bi samo na omenjeni način razumeli njih poveljevanje uboštva. Priznati je treba, da preveč enostavno si tudi oni tega niso zamislili. Spoznali so, da ni sreče v bogastvu in denarju in tudi če človek doseže vse redove in vse časti sveta, tudi če se mu pokorava pol zemljanov, ne bo to zadosten vzrok, da bi mogel biti srečen. Iztaknili pa so vsaj sled ali odsev sreče, ki je v mirnem življenju, v sožitju in razumevanju duš, v medsebojni ljubezni, ki ne pozna drugih kodeksov razen srca, katerega paragraf je odpuščanje, prizanesljivost, ljubezen. To je sreča, v kateri se duša razgrne duši, brez laži in hinavščine. To je ideal srečnega življenja; in naj tak ideal življenja postavijo v družino bogatina, naj postavijo to

Našedobni preroki pa so izgubili precej na svoji pristnosti, postali so servilnejši in bolj oportunistični. Popustili so za toliko, da ne povedo *usakemu v obraz*, kakor je to storil modri mož Xantipe, čudoviti Nazareneec in nesrečni bosanski bogomil, ampak kričijo in kričarijo svoje sodbe in obsodbe v svojih knjigah v svet. Mi pa čitamo in pri tem niti od daleč ne slutimo, da njih obsodba zadeva tudi nas same, navdušujemo se radi pisateljve ognjevitosti in zgovornosti ter modro pritrjujemo. Naj navedem izmed teh degeneriranih prerokov samo dva, že omenjena — Rousseauja in Tolstoja. Kako ju je sprejela njuna in naša doba, sem že omenil.

Tako je to gledišče, o katerem govori Hamberton. Kaj nam preostane? Da obupamo kakor on? Čemu? Na grmu z ostrim trnjem se razcvete dišeča roža, in rogovilasto divjako precepimo ter jo s trudom in nego vzgojimo v košato drevo, ki ima plemenit sad. Opomin onim, ki maloverno drže križem roke. Mi smo mladi in ne bodemo obupavali s Hambertonom, nestrpnim aristokratom, ki je navajen ukazovati in se mu zdi usodno, da ne more spreobrniti svet v petih minutah. Da, mi upamo in smo trdno prepričani, da človeštvo ni petrefakt, da se oni sebični nagoni, v katerih službi je ono gledišče, z železno voljo in brezmejnim trudom spremenijo v plemenite, da si človeštvo pribori oni zaželjeni ideal sreče, ki jo tu na zemlji more doseči in se tako izpolni vizija velikih duhov naših dob.

To je perspektiva, proti kateri je usmerjeno naše življenje!

K cilju drugovi! (T: U.)

U borbi sa varavam svetom,
U ciničkom njegovom smehu,
Mi dižimo steg slobode,
I satrimo putove grehu,
Što duše u propast nam vode.

U snazi što mladošću vrije
Hrlimo k cilju, što nama je svet,
Dok sunce svežine nas grije
K životu, sreći nek' diže nas let
Želje nam žive.

U zamahu ljubavi prave
Ogrlimo rod i svetu grudu,
Na kojoj so rodismo jaki,
Pravi sinovi Slave.
Zapevajmo pesmu života,
Odrnimo magleni plašt,
Dobrota i svaka lepota
Nek' resi nam čelo i čast.

Ko divovi gvozdene volje
Zapregnimo umovne snage,
Da krčimo korov što bolje
I zlo, što dušama vlada.

U nama se bojevi biju;
Mi srnimo spremni u boj,
U nama se lavovi kriju

Što neznaju rečicu „stoj“.
Orimo drumove mira,
U srca levajmo nadu,
A ljubav sipajmo svuda
Gde zloba se udomi huda.

Zapreke nema —
Ona još drema.

Dok mi smo svesni si snage.

Uz molitvu blagu, što teši,
Sučimo marne si ruke —
Jer ko ne radi — taj greši;
Ništa nema bez muke.

U slatkim sanjama samo
Mnogi se vara i strada,
U njima troši se vreme,
Dok mi smo potrebni rada.

U kolo, u kolo
Golubovi,

Nek visoko lete
Mladi nam snovi.

Mi moramo dalje
Plemenitom cilju!

Daleko, vi sanje,
Mi tražimo zbilju! —

Slovenski dijaški listi v Jul. Krajini. (Jože Bajda)

Dijaštvo je bilo v vseh časih nositelj pravega idealizma. V tem je bil ravno njegov zmisel in moč, da ni živelo v svojih ciljih niti preteklosti niti sedanosti, ampak — prvo in drugo vključujoč — prihodnosti. Današnja materialistična doba, ki je v velikem mejniku, svetovni vojni, dosegla višek. se je z vso uničevalno silo zajedla globoko v dijaške plasti. Duševna plitvost, brezbriznost in nezmožnost za resno delo, nesmoterno života-renje, združeno z mladeniško lahkomišelnostjo: to je karakteristična po-teza dijaštva naše dobe. Ni pa seveda vse utonilo v tej splošni povodnji materializma, nasprotno, iz teh ruševin se dviga mladina, četudi le malo-številna, z vso svojo mladeniško odporno silo in, čuteč krivdo današnje dobe, zahteva prevrata v najglobljih temeljih. V našedobni vihri političnih in duhovnih revolucij se obrača zdaj sem zdaj tja, tava v labirintu idej in išče izhoda.

Dijaški listi, ogledalo dijaške duševnosti, so, ali bi vsaj morali biti, odsev te borbe, ki je, drugače povedano, borba idealizma in materializma.

Govoril bom o naših dijaških listih v Julijski Benečiji in jih bom skušal soditi ravno po tem, v kolikor so ali niso rojeni iz potrebe in ne zgolj iz tradicije, v kolikor se v njih udejevtuje prosta dijaška duša, njeno nemirno iskanje, in kolikor se skušajo osvoboditi vplivov.

Gol obračun, t. j. seznam vseh listov in stvarnih podatkov o njih bi bil nezmisel. Mogoč je le pri časopisih in revijah, ki so dostopni vsemu ob-činstvu, da jih lahko vsebinsko spoznava, ne pa pri dijaških listih, ki — mnogo po lastni zanikernosti, mnogo vsled drugih neprilik — ne prodrejo do vseh dijakov, kaj pa še do drugega občinstva.

* * *

Ko je bila končana svetovna tragedija in se je naše ljudstvo vračalo praznih rok na groblja, ko je kmet trebil po njivah, travnikih in senožetih posejane kosti, ko je prekopaval zemljo, gnojno od človeške krvi, se je jela prebujati v dijaštvu bednega našega ozemlja zatrta mladost in planila je na dan. Prvi njen glas je bil «Maj», list za dijake, ki sta ga urejevala K. Kocjančič in S. Škerl. Ustanovljen je bil l. 1919., izdajal ga je dijaški krog «Prosveta» v Trstu. Glas mladosti je to, sem rekel, prešeren glas življenja, veselja in moči. Nekateri sotrudnike, ki mu dajejo ravno ono pestrobujno obliko in globoko misel, srečavamo tudi danes na literarnem polju. Tudi slabši poizkusi nekaterih se utapljujejo v luči številnejših in boljših proizvodov. Nadvse dober list je bil to, nobeden poznejših ga ni več dosegel. Morda mu utegne kdo očitati, da je preveč «majski», da je metulj, zlasti pa za tiste čase, kakor so bili povojni. Pa saj ne moremo razumeti pojava «Maja», metuljskega kakor je, drugače kot reakcijo vojne, kot oddih življenja.

Okrog «Maja» so se zbirali le višješolci, nižješolci pa so ustanovili svoj list «Danico», ki ga je urejevala in izdajala D. Z. D. List je stal

močno pod tujimi vplivi, toda upoštevati moramo dejstvo, da je bil glasilo nižješolcev. Dočim je bil «Maj» litografiran, je bila «Danica» kameno-tiskana.

Meseca maja, istega leta kakor «Maj» in «Danica» v Trstu, je začel izhajati v Idriji nov list «V mladem jutru», literarno-znanstveno glasilo «Dijaške Zveze». Namen lista je bil, buditi člane k napredku in jih izpopolnjevati v pisateljevanju. Prva štiri leta je izhajal samo v enem izvodu, in sicer pisan. Krožil je le med dijaki, v javnost ni prišel. Lani je izhajal — litografiran — v 4050 izvodih. Imel je tri glasbene priloge.

Ob rojstvu je bil šibko dete, izpopolnjeval se je in dosegel baje v tretjem letu višek. List je znanstveno-literaren in ne povišuje svoje stranke, ki je katoliška, le «zavezal se je, da goji lepo moralno čtivo», kaže pa mnogo — da izvzamem nekatere prav lepe stvari, — krepke in samostojne ideje, se ne povzdigne mnogokrat nad vsakdanjostjo, dasi je teoretično vseskozi strogo načelen.

Spomladi leta 1922. so se pričeli gibati i tolminski učiteljiščniki. Izdajati so začeli «Naše delo», list, katerega so izšle še tisto leto dve številki, pisani, v par izvodih, naslednje leto pa ena in obenem edina številka, in sicer litografirana. Moral je prenehati radi tehničnih težkoč in deficitov.

Že v prvi številki opazujemo nemalo moči in gibčnosti, poznajo se ji pa tudi vplivi, vendar je splošno dobra, nje korak ni plah. Dočim druga številka ne dosega prve, kaže tretja, t. j. zadnja, lep napredek. Je svobodnejša, kaže mnogo več aktivnosti in moči za bodočnost, ki se javlja, razume se, v iskanju potov, v borbi mlade duše, polne protislovij, razočaranj, krutih spoznanj, obupa, dvomov in odporov.

V šolskem letu 1922.-23. je začel izdajati literarni odsek «Dijaškega krožka» v Idriji svoj list «Obzor», čigar namen je bil, prednašati leposlovje in pouk z literarnimi, dramatičnimi, potopisnimi, narodopisnimi, znanstvenimi, zdravstvenimi in drugimi članki. Programa pa, ki ga je bil v začetku napovedal, do danes ni še polnoštevilno udeležil, ne dvomimo pa, da ga bo v bodoče, saj izhaja komaj drugo leto.*) Značilnost njegova bi bila ta, da je tehnično popolnejši nego vsebinsko. Ima tudi s finim okusom delane vinjete in naslovne strani, zlasti v prvih številkah, med katerimi so M. Bambičeve najlepše. Tudi v «Obzoru» pogrešamo one samonikle moči in samostojnosti, pestrosti in gibčnosti, ki smo jo vsaj v mali meri dobili v listu tržaških višješolcev in tolminskih učiteljiščnikov; tudi ta se zelo malokrat dvigne iz neobčutene posnemanja, igračkanja in enakopitnosti, ki je v popolnem skladu z duševno površnostjo, karakteristiko naše materialistične dobe.

Bati se je bilo, da «Obzor» zaspi, zato je izšla prva in edina, zelo obširna številka «Zarje». List je bil litografiran, izdal ga je krožek «Zarje» v Idriji. Njegov namen je bil zbuditi «Obzor» iz spanja. V resnici pa je on

* O p. u. r. Idrijski dijaki so prenehali radi sporazuma sklenjenega z „Našim glasom“ z izdajanjem „Obzora“.

sam nemalo zaspan, enoličen in dolgovezen; žilavosti ni, idejno je sirota, celo beseda se mu zadira in mu dela neprilike.

Med «obzorovci» je nastal razpor, vsled katerega je izstopilo nekoliko članov iz «Dijaškega krožka» in ustanovilo nov literaren krožek s svojim listom «Tekmecem». Izšle so samo 3 številke koncem šolskega leta 1922./23. Pisali in izdajali so ga sedmošolci in je moral z njihovim odhodom prenehati še tisto leto. Bil je litografiran, tehnično lep, vsebinsko reven — veren sin oziroma brat «Obzora», v enakomernem tonu pisan, ne udari kakor bi moral po vsej pravici, formalno dober, toda izbira zelo nevšeče in neizvirne motive; na vsak način pa ima tudi par drobcev, ki jim ne moremo odrekati vrednosti. Spise poučnega in znanstvenega značaja bi imenovali najzanimivejše. Vsa zanimivost pa je v tem, da je pisatelj prisiljen obdelovati vsakikrat drugo snov, obdelava pa jo vedno po istem kopitu, ne zna se namreč vživeti v snov.

V novembru l. 1923. je izšla okrožnica novega lista «Plamena», ki ga je sklenil izdajati «Krožek slovenskega katoliškega dijaštva» v Gorici. Je sicer krepak glas, idejno in formalno dober, ni pa izhajal naprej, ker so to zahtevali kat. dijaki pri «V mladem jutru».

Izmed osmih listov, ki so izhajali po vojni v Julijski Benečiji, sta torej le še dva pri življenju: «V mladem jutru» in «Obzor». Vendar kaže število, da v dijaštvu — poleg vseh slabih razmer, v katerih živi in morda ravno zato — ni izumrl ves zmisel za kulturno delo in življenje ter da se zaveda svojega napornega, rekel bi, mučeniškega poklica. Kaže pa tudi potrebo nekega skupnega dijaškega glasila, v katerem bi se stekale in uveljavljale moči dijaštva cele Julijske Benečije. Videli smo, da nam tako razcepljenim ni mogoče dalje. Upoštevati pa moramo dejstvo, da v današnji dobi ne more priti do skupnega glasila — ni pa rečeno, da bo vedno tako —, pride namreč do nasprotstev vsled različnih svetovnih naziranj.

Moje mnenje glede tega je: Diferencirajmo se strogo v nazorih, toda ta diferenciacija naj ne bo izvor sovraštva in nesloge, ampak gonilna sila resnega napredka."

K listom primorskih dijakov bi se morala po vsej pravici prištevati «Soča» (Maribor) in «Timor» (Karlovac), a ker sem vzel v pošte le liste, ki so izšli v Italiji in ker se nisem mogel natančneje z njimi seznaniti, se omejujem samo na pripombo.

Ker naši listi izhajajo v malo izvodih ali celo samo enem, je mogoče, da sem kak meni nepoznan list izpustil. Kdor bi zasledil v tem oziru, kakor v vsakem drugem napako, naj blagovoli naznaniti, da se popravi v prihodnji številki.

Končno se moram zahvaliti tov. Podveršiču, ki me je seznanil z različnimi stvarnimi posebnostmi idrijskih listov in tov. D. Pahorju, ki mi je šel na roko pri sestavljanju tega poročila.

Kje naj študiram ? (Branimir Dobravski.)

(Vsem slovanskim dijakom, ki študirajo izven Italije, v pomislek).

Brž ko smo postali državljani kraljevine Italije, je stopilo to vprašanje v ospredje in marsikdo, tovariši, je stal na razpotju: «Kam?» se je vprašal — in odgovor? Večina, vsaj v prvih letih, je dejala: «V Jugoslavijo!»

Poglejmo si zato najprej vzroke, ki so silili naše dijake oz. njihove stariše, da so poslali svoje sinove in hčerke na inozemske srednje šole!

Pred aneksijo naše lepe domovine smo še *upali*, da se nam otvorijo vsaj one šole, ki smo jih imeli pod mačeho Avstrijo (gimnazija, učiteljske v Gorici, gimnazija v Pazinu i. dr.), a motili smo se. Dejali smo si pa še vedno: «Potrpljenje, upajmo in upajmo, saj upanje je naše življenje!» In upali smo in smo čakali, čakali..., da so nam otvorili realko in nižjo gimnazijo v Idriji (in še ta realka je premeščena sedaj v italijanski Videm). Toda z otvoritvijo je rimska vlada predolgo čakala, kajti koliko nas je med tem zapustilo domovino in šlo v tujino... In koliko je bilo med nami zopet takih, ki so čakali in čakali doma, ker so se zanašali na dnevne obljube o otvoritvi srednjih šol v Jul. Benečiji. Mnogo jih poznam, ki so zamudili tako eno ali celo dve leti (isto bi se zgodilo z menoj, da nisem *privatno študiral*!) in so končno — hočeš, nočeš — odšli v Jugoslavijo: Ljubljano, Kranj, Celje, Maribor, celo v Ptuj in Novo mesto, (par v Kočevje) in okrog 50 v št. Vid nad Ljubljano; Hrvati pa v Karlovac in druge kraje. Le malo — mislim namreč srednješolcev — jih je odšlo v Nemško Avstrijo (Inomost, Gradec).

Vprašali bode: Zakaj se pa niso vrnili v Julijsko Krajino *po otvoritvi* srednje šole v Idriji? Vzroke in razloge bi vam dotični lahko naveli različne.*) Če je kdo n. pr. že višješolec, se mu zdi najprimerneje, da svoje študije dovrši na *istem* zavodu in se potem, po možnosti, vrne v Italijo. Pa naj omenim še drugo! Marsikateri oče ni hotel poslati svojega sina ali hčerke v *Idrijo zato*, ker je mestece na slabem, neprometnem kraju in potrosi tako mnogo več za potne stroške — kot če ima fanta n. pr. v Ljubljani. Ker je pa mesto majhno, ni one oskrbe, ki jo želi mati svojemu sinu ali hčerki in mnogo dijakov stanovanja v mestu sploh ne dobi. Vladalo pa je tudi — odkrito bodi povedano — nekako nezaupanje — tako napram idrijski gimnaziji kakor realki.

In še nekaj: *slovenske tehnične* ali *trgovske šole* in *slovenskih strokovnih šol* sploh v Jul. Benečiji ni, in *moral* bi vstopiti v *italijanske*, če bi že hoteli ostati doma. Baš italijanščini smo pa posvečali premalo pažnje, dasiravno bi morali že enkrat priti do spoznanja, da *moramo poznati državni jezik*, če reflektiramo na državno ali privatno službo v novi državi.

* Opomba pisca: Prav zato pa bi bilo potrebno čuti tudi v našem listu različna mnenja.

Sedaj pa pomislite, kaj bi se zgodilo z našim ljudstvom, če bi ga zapustila vsa inteligenca?! Isto — kar se zgodi z ladjo brez krmarja. Že itak je odšlo v tujino mnogo, da, premnogo zrelih, odličnih mož, ki bi nam bili lahko še v veliko korist — nekateri so bili sicer prisiljeni, drugim so odvzeli službe itd., ali koliko je bilo takih, ki so «sua sponte» odšli za — srečo... In še žalostneje je, da ubira mladina isto pot...

Če gremo torej iz tega vidika, moramo priti do zaključka: kot državljanji kraljevine Italije bi storili velik nesmisel in prizadejali svojemu narodu predvsem moralno škodo, če bi še nadalje stopali po dosedanji *napačni poti!* In če gledamo ter presojava v tej luči goriomenjene razloge in vzroke, da je toliko in toliko dijakov šlo v Jugoslavijo (in da so mnogi postali celo jugoslovanski državljanji), moramo reči, ker že zamujeneža in zgrešeneža ne moremo več popraviti: «Spametujmo se in iščimo tudi duševne hrane tam, kjer bomo enkrat iskali materialno!»

Če so bili merodajni razlogi v preteklosti, ne bom sodil, smelo pa trdim, da nikakor ne bodo v bodoče. Zlasti *mora* prenehati vpisovanje dijaškega naraščaja v *I. razred* inozemskih srednjih šol.

Omeniti pa moram, da so se razmere zadnjih dveh, treh let zelo izpremenile in da je mnogo tovarišev prišlo do istega zaključka ter odšlo v Idrijo ali Tolmin, da — celo na nekatere italijanske šole. Kot primer naj navedem Ljubljano, kjer se je število primorskih srednješolcev znatno znižalo, čeprav jih je še vedno okrog 200 in vseh v Jugoslaviji pa nad 300!

Dobro bi na vsak način bilo, da vprašanja, kje naj študira naš inteligenčni naraščaj, ne vzamemo nikakor preveč lahkomišlno v presojo in da o tem vsak *dobro premisli* prednò se odloči. Zlasti starejša generacija, ki bi ji morala bodočnost našega naroda ležati predvsem na srcu, *ni pokazala ravno za to vprašanje, ki je tako vitalnega pomena za naš narod, nikakega zanimanja!* Tudi jaz sam sem si v svesti, da razčiščenja v tej zadevi s tem kratkim člankom nikakor nisem dosegel, ker to tudi ni bil in ni moj namen. Hočem samo še druge spodbuditi k tozadevnemu razmišljanju, ker jasno je, da bo za taka vprašanja naše glasilo imelo vedno dovolj prostora na razpolago.

.....

Pismo tebi. (Mirjam.)

Tisoč luči na obrežju žari in drhti,
tisoč luči — tisoč mladih duš,
tisoč luči — tisoč mladih dni, —
nad morjem pa beli oblak.
Kot da Gospod je razlil blagoslov
miru čez razpokane skale in trate,
dahnil bil v dušo je pokoj sladak. —
In davi je tožil žerjav svojo jad,
in davi je laž si zakrila oči,

in sedaj, ko polnoč čez morje hiti,
prijatelj, je silno mi, silno hudo;
zdi se mi, kakor da tisti nekdo,
ki sem ga vedno ljubila,
z lažjo me je grdo izdal.
Današnji je pač tako:
na vsakem očesu je Judov pečat.
Davi je tožil žerjav svojo bol,
pa je o polnoči morje ihtelo...

Ekonomski položaj našega dijaštva v Sloveniji. (D. J.)

Kljub vsem zaprekam in oviram študira velik odstotek srednješolskega dijaštva iz Italije še vedno v Jugoslaviji. Vzroki so pač razumljivi. Zanimivo pa je, nekoliko natančneje proučiti ekonomske razmere, v katerih žive tamkaj naši srednješolci.

Predvsem treba opozoriti na stalno nevarnost, ki grozi našemu dijaštvu in ki lahko na mah prisili veliko večino, da opusti študije v Jugoslaviji. Ta Damoklejev meč je valutarne narave. Čim bi se namreč dinar pričel stalno dvigati, bi se tudi življenjski minimum, katerega moramo seveda v lirah računati, dvignil tako visoko, da ga velika večina naših dijakov ne bi zmogla. Dijak izhaja n. pr. s svoto 1250 Din. mesečno, kar bi znašalo v italijanski valuti približno 425 do 450 lir. Če se dinar naglo dvigne na razmerje 1 Lit. = 2 Din., je potrebno preko 600 Lit., ako hoče dijak študije nadaljevati; imamo namreč nebroj primerov in izkušenj, da se gibljejo cene življenjskih potrebščin le tedaj v razmerju z gibanjem valute, kadar ta pade. Če pa vrednost denarja raste, se cene šele po popolni stabilizaciji valute pričnejo prilagoditi pravemu razmerju. Trгоvec prav rad hitro viša cene, z nižanjem se mu pa nič kaj ne mudi. Iz vsega tega je razvidno, da študira naše dijaštvo v neprestanem strahu pred porastom dinarja (oziroma padcem lire). Ta labilni in nesigurni položaj našega dijaštva je tudi eden izmed mnogih vzrokov, da postaja dotok primorskih srednješolcev v Jugoslavijo vedno manjši, kar je morda na drugi strani boljše.

Naši dijaki študirajo po večini v Ljubljani. Ker ni tu nikakega dijaškega doma (za srednješolce), so navezani na takozv. dijaške gospodinje. Poglavlje o dijaških gospodinjah je ne le za Primorce, ampak za vsakega dijaka, čigar stariši bivajo izven Ljubljane, precejšnje važnosti. V Ljubljani obstoja organizacija dijaških gospodinj, ki diktira dijakom cene stanovanja in hrane. Dijak je v tem oziru brez moči. V zadnjem času se opaža, da višajo gospodinje stanarino brez vsakega pravega razloga. Najbolj so pri tem prizadeti baš naši primorski dijaki, ki imajo po večini gotovo svoto odmerjeno za stanovanje ter se morajo v slučaju povišanja zadovoljiti s slabšim stanovanjem, ki navadno ne odgovarja zahtevam higijene in zdravja. Neomejeno moč gospodinjske organizacije se bi najlažje omejilo in paraliziralo z močno organizacijo dijakov-najemnikov. Seveda so Primorci sami brez moči, ostalo dijaštvo pa ne čuti tako nujne potrebe, da bi v tem oziru kaj ukrenilo. — Kar se tiče hrane, je položaj nekoliko boljši.

Naši dijaki zahajajo po večini v dijaške kuhinje, kjer se jim nudi za zmeren denar dosti dobra hrana. — Vsekakor se pa zelo občuti pomanjkanje srednješolskega dijaškega doma. Primorski akademiki, ki imajo dostop v «Akademski kolegij», so v tem oziru na boljšem. Tudi srednje-

šolci iz Istre so v svojem dijaškem domu v Karlovcu*) dobro preskrbljeni. V Ljubljani pa, kjer je toliko srednjih, strokovnih in drugih šol, nimamo ničesar! Država takega zavoda prav gotovo ne bo zidala, od zasebne inicijative pa v današnjih časih in razmerah tudi ni kaj pričakovati.*) Dijaškega doma v Ljubljani v doglednem času prav gotovo še ne bo, vsled česar bo naše primorsko dijaštvo tudi v bodočnosti navezano na osovražene «dijaške gospodinje».

Na ta način bo prišlo do tega, da bo število primorskega dijaštva, ki študira v Jugoslaviji, še rapidnejše padalo kot doslej. Upoštevati je treba, da je gospodarsko stanje našega ljudstva v Jul. Benečiji zelo slabo, da se konstantno slabša, in to ne le v vinorodnih krajih, kjer je kriza najbolj občutna, ampak tudi drugod. Gospodarskemu propadanju sledi kulturno propadanje. Rapidno potujčevanje in asimilacija sta zadnji posledici. Primorskemu ljudstvu bo vedno težje vzgajati si kader inteligence, ki bo njegovi kulturni stopnji in številu primeren.

In jasno je tudi, da mora ob takih gospodarskih prilikah in takem kruhoborstvu še tako navdušen idealist opustiti ves svoj idealizem in da ne čuti v svojem delu onega notranjega zadovoljstva, ki bi ga sicer čutil...

* Zadnje vesti poročajo, da so se preselili v Zagreb. Kakšne ugodnosti imajo sedaj tam, ni nam še znano. Dobro bi bilo, če bi se v tem oziru kdo iz njihovih vrst samih oglasil.

* Tako je n. pr. tudi inicijativa nekaterih primerskih krogov, v Ljubljani za zidanje «Primorskega doma» ostala pač le inicijativa — in na papirju!

Nekaj smernic o potovanju. (Maksim Česinsky.)

Če smo odkriti, moramo priznati, da nam šola ne nudi nič ali vsaj prav malo za življenje. Zato smo pač poklicani v to sami, da že v zgodnji mladeniški dobi izrabimo vso energijo v to, da se pred vstopom v javno življenje sami izobrazimo, da torej v poznejši dobi ne stojimo na «odru življenja» kot lutke, ampak da smotreno uporabljamo vse to, kar smo tekom študij pridobili.

Med šolskim letom je za dijaka to pridobivanje skoro izključeno, ker je preveč navezan na šolo, pač pa je to mogoče med velikimi počitnicami.

Večkrat me je v počitnicah vprašal kak sošolec: «Ti, kaj pa počneš v počitnicah? Meni je dolgčas. Požiram mestni prah, ležim, kadim in čitam iz samega dolgočasje Karla Maya. Komaj čakam, da prične zopet šola.» Na to vprašanje, moj dragi, mi je prav lahko odgovarjati. Kdor tako prespi počitnice, temu verjamem, da mu je dolgčas. A počitnice niso zato, vsaj to je moje mnenje in gotovo mi bo kdo pritrdil, da jih na tako lahko-miselni način preživimo, ker počitnice so baš oni čas, v katerem dijak lahko največ stori za *samoizobrazbo*.

Ne mislim mogoče tega, da naj dijak presedi vse počitnice v zadržani sobi in čita ter se uči, ne, nasprotno: uči se v neposredni bližini, v okolici, v kateri živiš — saj vemo, da nobena knjiga in najsi še tako temeljito pisana nikoli človeku ne nudi tega, kar človek sam vidi, sliši in občuti.

Samoopazovanje je najboljša knjiga vsakega posameznika, — posameznika pravim, kajti naravno je, da, kar mogoče *tebe veseli, mene ne zanima*, ali obratno.

Panoge, ki pridejo med počitnicami v poštev, bi bile sledeče: *čitanje* dobrih literarnih in znanstvenih knjig, revij in časopisov, *sodelovanje* pri nepolitičnih društvih — kakor: čitalnicah, knjižnicah, pevskih društvih, sodelovanje s predavanji, sodelovanje pri diletantskih odrih, gojitev telovadbe in športa. Vse te vrste nudijo dijaku i duševno i telesno okrepitev. Vse to pa le tedaj, ako človek nikjer ne pretirava in to vztrajno, sorazmerno in smotreno goji.

Eno najlepših in za izobrazbo najbolj priporočljivih sredstev v počitnicah pa je *potovanje*, bodisi po planinah in gorah, kakor tudi po ravnini.

Kaj je pravzaprav smoter potovanja? Smoter potovanja je spoznavati in se seznaniti s šegami in navadami teritorija, po katerem nameravamo potovati, v drugi vrsti pa, da občudujemo lepoto stvariteljice narave v naši neposredni bližini in si tako nabereмо niz lepih slik, s katerimi lahko razpolagamo v zemljepisnem razgovoru. Žal, da ta težnja danes pri marsikaterem dijaku ne prevladuje. Ne vem, kje naj iščem vzroka: ali v brezbriznosti ali nevednosti opazovanja narave?

Zoper prvi očitek nimam nikakega sredstva, ki bi zamoglo napotiti dijaka na pravo pot, zoper drugi pa naj mi dovoli bralec, da s svojimi skromnimi sredstvi, ki izvirajo le iz mojih lastnih izkušenj, nudim nekaj misli o načinu potovanja. Dandanes je potovanje nekaj lahkega, če smo le financijelno dobro oskrbljeni. Imamo železnice, ladje in tudi dobre ceste. Imamo tudi počitniške zveze, ki oskrbujejo dijakom znižane cene v vožnji, oskrbi in prehrani.

Iz vsega tega lahko spoznamo, koliko važnosti polagajo merodajni faktorji na to, da dijak spozna svojo ožjo in širšo domovino. Če le kaj, potem moramo z veseljem pozdraviti ta razmah. Vse to je sicer res in dobro, a eno pogrešamo in to je, da polaga dijak premalo važnosti na spoznavanje svoje okolice. Prav često se pripeti, da vprašaš dijaka za kraj ali vas, ki je v njegovi neposredni bližini, pa mu je vse «terra incognita». Ali ni to sramota za dijaka?!

Predaleč bi zašli in preskromno mi je odmerjen prostor, da bi mogel navajati še druge in slične slučaje, na katere naletimo dan na dan.

Pa me utegne kdo vprašati: «Povej nam vendar, *kako naj torej potujemo?*» Tudi o tem vprašanju hočem povedati nekaj svojih misli. Seveda bo vse moje izvajanje baziralo le na takih potovanjih, ki jih prehodi dijak peš.

Najpoprej moram govoriti o predpripravah za vsako potovanje.

S pomočjo specialnih kart moram predvsem natančno določiti projekt teritorija, ki ga mislim obhoditi. Šele ko sem obseg izleta natančno določil, smem misliti na pravo pripravo. Ako hočem imeti korist in uspeh potovanja, se moram ozirati na sledeče točke:

Oskrbeti si moram predvsem knjige, v katerih se govori o tistem delu ozemlja, ki ga nameravam obhoditi; delati moram beležke, proučavati geološki nastanek in sestavine kompleksa, površinski značaj, hidrografijo ozemlja, floro in favno, politično in kulturno zgodovino dotičnega ozemlja, nadalje se moram seznaniti s šegami in navadami prebivalstva, spoznati narodnost, vero, jezikovni dialekt itd. Proučavati moram kulturno dedščino prebivalstva, važna poslopja: samostane, grajščine; opazovati slog, v katerem so stavbe zgrajene, dela slikarjev, stare listine, spomenike, arhive, pokopališča, na katerih ležijo pokopani zaslužni kulturni delavci.

Ne pozabi nikoli proučavati gospodarstva! Sem uvrščamo poljedelstvo, živinorejo, rudarstvo in obrt; nadalje industrijo: kovinsko, tekstilno, lesno, kemijsko. Po možnosti si izposluj vstop v tovarno, kjer si natančno ogledj stroje, njih delovanje in vodne sile.

Seznani se s prometnim omrežjem železnice, cest, plovbe in vodnih sil!

Ko si tako proučil svet, katerega nameravaš prehoditi, se lahko odpraviš na pot. — Če si pa že na poti, potem naj ti bo vselej pred očmi načelo: «Ne giblji se v naravi z zavezanimi očmi, marveč opazuj bistro vse pojave, vse predmete, ki si jih pred odhodom proučil. Kjer te kaj zanima — motri in zabeležuj ali celo skiciraj predmet. Stopi v kmečko hišo in se razgovarjaj s preprostim kmetom, s preprosto kmetico in dekletom; mnogo neznanega in zanimivega ti bodo povedali. Povprašuj o narodnem blagu: o narodnih pesmih, pravljičah in če zagledaš v daljavi razvaline kakega gradu, ne pozabi nikdar vprašati po tradiciji! Bodi radoveden in zabeležuj te pogovore!

Važen moment je tudi ostro razmotrivanje selišč, tako vasi, trgov in mest, raziskovanje njih etimologije. *Le tako potovanje, ki je v zvezi z zdravim razumom in obenem zabavo, je pametno; vsako drugo pa je gola potrata časa, čevljev in škoduje dravju!*

Mnogo jih bode, ki bodo dejali: «Ah, le ti tako potuj, če ti je volja!»

Ali naravno je, da je najsigurnejše jamstvo za izvedbo vsakega dela le *uztrajnost* in če hočemo svojo duševno depresijo dvigniti do primerne stopnje, je mogoče to le tedaj, *ako vsako započeto delo temeljito obvladamo.*

Vsak človek je sprejemljiv in dovzeten za kak predmet in s kakim veseljem zremo na razboritega mladeniča, ki polaga vso njemu lastno energijo, vse svoje misli na narodni žrtvenik!

Tako skušajmo že kot dijaki strmeti za tem, da si pridobimo, kolikor mogoče veliko tvarine, da bo s ponosom in veseljem poznejša generacija zrla na duševne proizvode svojih prednikov. Baš velike počitnice so najprimernejši čas oddiha in privatnega dela.

Ne pozabite, tovariši, da čas hiti! In važen moment za vsakega dijaka je ravno ekonomska izraba časa v počitnicah.

V E S T N I K

Nekaj odgovora ljubljanskemu dopisniku «Našega Čolniča»! V 2. številki letošnjega «Našega Čolniča», ki ga izdaja klerikalna (ali lepše — krščansko-socijalna) «Prosvetna Zveza» v Gorici, se je v rubriki *Dijaški vestnik* oglasil tudi neki dopisnik, tovariš iz Ljubljane, ki napada našo nadstrankarsko primorsko srednješolsko organizacijo — «Zoro», češ da v njej veje... popolno «svobodomiselní duh», ker da je imenovana organizacija le po pravilih nadstrankarska, da pa sicer... pleše, kakor ji gospodarji godejo! — Na ta klevetniški napad odgovorjamo predvsem sledeče: Izživati ste pričeli vi! Dobro naj si zapomnijo oni trije ali štirje primorski klerikalčki v Ljubljani, da nismo mi, ki nočemo skupnega dela, temveč da oni sami že ustvarjeno skupnost podirajo! Resnica pa je tudi (in ta resnica ravno bode naše resnicoljubne in slogaške klerikalce!), da ni naše društvo le po pravilih nadstrankarsko, ampak tudi v vsem svojem poslovanju — od odborovih sej, sestankov, občnih zborov, tja do članstva samega! Kaj nasprotnega more trdití samo oni, ki se ravno v našem društvu ne udeležuje, ki se noče udeleževati v svojem, primorskem društvu, temveč raje išče utehe v raznih ljubljanskih klerikalnih dijaških organizacijah, čeprav mu te organizacije ne nudijo onega, kar v današnjih časih potrebuje — kakor trdi dopisnik «Čolniča» sam. Naj se raje ta «nadstrankarski» propagator krščansko-socijalnih idej prepriča o svojih zlobnih trditvah na licu mesta — v društvu samem! Opozarjamo ga samo na izbiro predavanj (ki ni bilo nobeno strankarsko pobarvano!) in izbiro predavateljev samih (dr. Joža L.) Seveda, mi vas razumemo! Ni vam pač pogodu naše uspešno delo, ki bi ga sedaj radi vzeli v svojo rezi! Toda v tem smislu se vam vaše zahrbtné nakane ne bodo posrečile! — Kar se pa želje dopisnika po ustanovitvi podružnice goriške «Dijaške zveze» tiče, mu odgovorjamo, da bomo že med svojimi člani poskrbeli, da bo podružnica D. Z. imela kar največ članov, saj sicer obstoji nevarnost, da bo vse odborniške funkcije nove podružnice in «nadstrankarske» primorske organizacije opravljal dotični dopisnik sam! Toda smo dobri in vam svetujemo, da se v vsaki krizi obrnete na naša «svobodomiselná» srca... Odbor «Zore».

Lužiško-srbsko dijaštvo. Uredništvo našega lista smatra za zelo koristno, da seznaní tudi naše tovariše in tovarišice z inteligentnim naraščanjem te najmanjše slovanske veje. Pestro delovanje lužiško-srbskega dijaštva nam v marsikaterem poledu lahko služi za vzgled pravega, nesebičnega dela za svojo domovino in pa narod, ki deli

usodo zatiranih narodov in mora ravno na šolskem in narodnem polju pretrpeti najhujše krivice pod krutim pritiskom nemških šovinistov. Menda ni nič bolj razumljivega, kakor je razumljivo naše zanimanje za to najmanjšo vejico na slovanskem debelu.

Akademiki in srednješolci so dobro organizirani in se ne strašijo najhujšega preganjanja, kateremu so izpostavljeni. V organizatoričnem oziru so velikega pomena zlasti plenarni sestanki vsega dijaštva — takozvane «Skadžovanke», na katerih se lužiško-srbska omladina zbira vsako leto trikrat. Ti sestanki so vedno dobro obiskani; na njih se pretresajo splošna tekoča vprašanja dijaškega in vobče narodnega življenja. Glavna taka «skadžovanka», ki jo lahko primerjamo z našim vsakoletnim kongresom, vrši se tekom velikih počitnic, ostali dve pa sta manjšega — večinoma organizatoričnega pomena in se vršita tekom božičnih in velikonočnih praznikov. Vsak tak plenarni sestanek pa se vrši vedno v drugem kraju, pa ne samo v trgih in mestih, temveč tudi med priprostim lužiško-srbskim ljudstvom, v vaseh. Ker je s sestankom združena večja ali manjša narodna prireditev — so to nekaki «narodni tabori» in dijaštvo silno mnogo pripomore k povzdigi narodne zavesti med delavskimi in kmečkimi sloji, ki so radi materialnih koristi pač najbolj izpostavljeni nasilnemu pritisku asimilacije.

Kakor posnemamo po «Jutru», se je pomladanski sestanek lansko leto vršil v vasi Vozlinek, v severnem kotu saske Lužice; glavni sestanek pa v dneih 9. do 11. avgusta v vasi Hornja Horka v Gorenjih Lužicah. Ta glavni sestanek je bil že 49. po številu in se je vršil pod protektoratom sivolasega lužiškega učenjaka dr. A. Muhe ter častnim predsedstvom profesorja O. Wicaza. Poleg običajnih tekočih razprav vršila se je tudi akademija za širšo lužiško-srbsko javnost, in sicer na čast obeh častnih članov, ki sta praznovala svoje jubileje. Peli so izključno lužško-srbske skladbe, predvsem skladatelja B. Kravca in njegove hčerke Rut, ki je znana operna pevka. Akademijo je zaključila gledališka predstava. Navdušenje je bilo veliko, doseglo pa je svoj vrhunec naslednjega dne na legendarni gori Čornoboh, v bližini Hornje Horke, kjer se je vršila velika ljudska zabava na prostem.

Vidimo torej, da je gibanje lužiško-srbskega dijaštva naravnost razveseljivo in da morejo naši tovariši in bratje na severu zaznamovati lepe uspehe, ne le na dijaško-organizatoričnem, temveč tudi splošno-narodnem polju. Mi sami jih v njihovem delu ne moremo podpirati, zato se pa moramo tembolj zanjati in stopiti z njimi v tesne stike.

Omenili bi lahko še marsikaj, zlasti bi lahko opozorili na razliko v postopanju javnih organov napram tej narodni manjšini — in pa v postopanju napram nam s strani naše države. Pri nas se smatra narodno prirediteljstvo, podžiganje iredente itd., v Lužici se kljub najhujšemu pritisku vendar tolerira itd. Toda prostor nam ne dopušča, da bi se spuščali v take debate z italijanskimi sodržavljani — in končno to delo itak opravlja dnevno časopisje. Zato pa zaenkrat dovolj!

Sole za izbiro stanu. Pri nas jih seveda še nimamo. Pač pa obstoja gotovo število takih zavodov v Londonu. Njih edini namen je, preiskovati sposobnost in nagnjenje angleške mladine in ji dovoliti izbero onega stanu, ki najbolj odgovarja sposobnostim poedince. Obiskujejo pa te šole oni učenci, ki so dokončali ljudsko šolo, odkoder prinesejo s seboj poseben matični list s priporočilom in seznamom njihovih sposobnosti. — Pouk se vrši predvsem potom knjig, iz katerih se učijo učenci raznih stvari; potem pa predavajo med seboj o preštudirani snovi. Profesorji vodijo, opazujejo, izprašujejo učence in se nato posvetujejo s starši. Splošni pouk svebuje tudi raznih jezikov; posebno pazljivost pa posevčajo dijakom, ki kažejo zanimanje za kolonije (pač angleški interes!). Gojijo se dalje v teh šolah tudi vsi sporti — in šolski zdravniki poročajo o zdravstvenih zmožnostih učenca za bodoči stan. Tako se nadejajo industrijska in trgovaška podjetja, zlasti pa kolonijalni uradi izvrstnih in nadarjenih sodržavnikov. — Značilno je še za te naprave to, da se dijaki ne smejo kaznovati, pač pa jih sme vodstvo zavoda izključiti, toda to se dogaja le redko, kajti učenci in starši so se šele po resnem preudarku odločili za obisk te šole.

Konec boja proti maturi na Poljskem. V minulem šol. letu 1924/25. je dolgo vznemirjal poljske strokovnjaške kroge in tudi javnost boj, ki so ga nekateri krogi podvzeli proti maturi. Meseca maja t. l. pa se je ta momentani spor poravnal z načrtom-zakonom, ki ga je izdelalo prosvetno ministrstvo, ki določa, da je matura na vseh poljskih srednjih šolah izenačena. Obenem je v tem načrtu-zakonu določeno, da morajo biti maturitetni pogoji za eksterniste strožji kakor za tiste, ki študirajo na zavodih (interniste).

Poljska vlada proti podržavljenju židovskih šol. Zveza židovskih šol na Poljskem je zahtevala že meseca maja od varšavske vlade, da ta končno veljavno uredi vprašanje židovskih verskih šol. Minister za narodne manjšine je odgovoril židovski deputaciji, ki se je oglasila pri njem radi intervencije, da bo vlada židovske šole sicer podpirala gmotno, da jih pa ne more podržaviti. Deputacija in Zveza žid. šol s tem nista popolnoma zadovoljni in vprašanje

podržavljenja njihovih šol je še vedno — odprto.

Koliko srednjih šol imajo ruski emigranti. Ruski emigranti, med katerimi je 20.000 šoloobveznih otrok, žive v 18. državah. Dne 1. januarja 1924. so imeli Rusi izven mej domovine (po statistiki Rudnova, ki se bavi z ruskim šolstvom v inozemstvu) 43 srednjih šol, ki jih je obiskovalo 6937 dijakov, med katerimi je nič manj kot 4380 štipendistov! Šole se vzdržujejo deloma s podporo vlad posameznih držav (zlasti slovanskih), deloma pa iz posebnih šolskih fondov ruske emigracije. Skupno ima približno 25% ruske dece rusko šolo, posevčajo ostali (zlasti visokošolci) tuje zavode, na mnogih srednjih šolah izven mej današnje Rusije, kjer je gotovo število šoloobveznih emigrantov, pa se poučuje ruščina le v dodatnih urah. — Primerjajmo pa sedaj statistiko srednjih šol ruskih emigrantov s številom slovanskih srednjih šol na našem ozemlju! Pa mi nismo emigranti...

Mednarodni počitniški tečaji. Kakor izvem iz dnevnih časopisnih vesti, priredi letos narodna liga pacifističnih in svobodoljubnih žena 2 počitniška tečaja. Ni nam pa še znan podroben načrt teh tečajev in tudi ni nam še znano, ali je počitniški tečaj namenjen le visokošolcem ali dijakom sploh. Iz dosedanjih poročil ni to še povsem jasno. — Prvi tak tečaj bo od 14. do 28. avgusta v Thonu, in sicer ga organizira francoska sekcija lige. Drugi se bo vršil od 13. septembra do 13. oktobra v Glücksburgu v severni Nemčiji. Za oba tečaja je že zagotovljen številen poset dijakov in dijakinj. Med drugim se bo razpravljalo tudi o sodelovanju narodov. — Kakor pa rečeno, nam dosedanja akcija ni še dovolj znana. Ko dobimo natančnejše informacije, bomo o tem že še poročali. Jasno pa je, da na udeležbo z naše strani že iz materialnih vzrokov ni misliti, čeprav bi bilo zelo dobro, da pridemo v kontakt z inozemskimi študenti, zlasti slovanskimi.

Udruženje slovanskih srednješolcev v Italiji. Zadnje dni julija meseca t. l. se je vršil redni občni zbor «Udruženja slovanskih srednješolcev v Italiji». Prihitei so tovariši od vseh strani Julijske Krajine, da se seznanijo z delom osrednjega odbora, da razpravljajo o dijaških potrebah. O poteku občnega zbora samega bomo podali natančno poročilo v prihodnji številki našega glasila. Naj bo samo povedano, da so se razprav udeleževali vsi dijaki in da je bil po dolgi in stvarni debati sprejet sklep, ki tvori temelj za naše nadaljno idejno delo. Ravnotako bo izšla v prihodnji številki zgodovina Udruženja od njegove ustanovitve do današnjega dne. Javnost se bo tako seznanila s težkočami in žrtvami naše organizacije.

Odbor Udruženja slov. srednješolcev v Italiji.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Potreba, živa potreba nas je pozvala na oder. Boj za naše glasilo je priča te potrebe; zato pa naj bo ta boj, v katerem nas je vodil le idealizem in optimizem, simbol našega nadaljnega neomahljivega boja, ker če bomo neomahljivi, bo tudi naš glas krepak in odločen, vedno bolj se bomo bližali svojemu cilju — popolnosti!

Naj se razširi „Naš glas“ po celi naši domovini — in vsi, ki čutijo potrebo do resnega dela na še nerazoranih njenih ledinah, naj vstopijo v naš krog, v krog marljivih in vztrajnih delavcev-sotrudnikov! Čim več nas bo, tem mogočnejše bo zadonela naša pesem!

Ker hoče naš list zadostiti vsem potrebam inteligenčnega naraščaja v Julijski Krajini in ker je namenjen tudi našim prijateljem v širši javnosti, ne sme biti njegova vsebina enolična in tudi ne preveč ozkosrčno „dijaška“. Da bomo to dosegli, razdelili bomo vsebino prihodnjih števil v tri glavne dele: 1. LEPOSELOVNI DEL (ki naj vsebuje pesmi, črtice, krajše povesti, spodbudne članke itd.); 2. PROSVETNI ter INFORMATIVNI DEL (polemično-kritični spisi, delo v dijaških organizacijah in izven njih, delo med ljudstvom, informacije o srednjih šolah pri nas in drugod, dijaško gibanje v inozemstvu, predvsem med slovanskimi brati itd.); 3. VESTNIK UDRUŽENJA SLOVANSKIH SREDNJEŠOLCEV V ITALIJI“ in vseh dijaških organizacij-članice „Udruženja (objavo poročila o sestankih, občnih zborih, pozive na članstvo itd.)

Objubljene so nam za drugi del številni in zanimivi članki. Tako opozarjamo že sedaj, da izidejo v prihodnjih številkah spisi o reformah srednjih šol v raznih državah in spisi o šolstvu pri nas in drugod. Prosimo pa vse članice „Udruženja“, da nam najdelu, važnih kasneje do 30. septembra pošljejo poročila za „VESTNIK“.

Sotrudnikom!

Ker ni mogla „Zora“ vsled premalega zanimanja in prevelikih finančnih težkoč izdati svojega letnega almanaha — „ZBORNIKA“, je vse — za „ZBORNIK“ namenjene prispevke — izročila odseku za izdajo glasila, tako da se bodo iz te zupuščine porabili še nekateri dobri prispevki v prihodnjih številkah našega lista. Ker bi pa bilo preobširno odgovarjati raznim sotrudnikom ZBORNIKA v naši listnici, to opustimo, ker bo listnica prihranjena za prispevke — namenjene glasilu. Pač pa izide v kratkem daljši članek o dosedanem delu „Odseka za izdajo glasila“ (OZIG). Toliko na znanje, da ne bo zamere Vabim opa vse sotrudnike ZBORNIKA kot ostale tovariše in tovarišice, ki jih še ne poznamo, v krog naših sotrudnikov.

S podrobnim odgovarjanjem pričnemov prihodnji številki. V prvi številki naj samo še opozorimo na to, kar zadeva zunanjo obliko prispevkov, kajti ravno tega se izmed dosedanjih sotrudnikov nihče ni držal. Prispevki smejo namreč biti pisani le na eni strani, dočim se druga pusti prazna, ker sicer se v tiskarni delo zelo zavlačuje. Zunanje forme pa prav gotovo nihče ne pozna izmed sotrudnikov-pesnikov! Po trije do štiri tovariši so kar skupaj stlačili vse svoje proizvode na en sam listič... Sedaj pa urejaj, reži, striži ali pa izroči črkostavcu vso to klobasarijo!... Prihodnjič bodo šli vsi taki prispevki brezobzirno — v koš.

ROKOPISI SE NE VRAČAJO!!!

PPISPEVKI NAJ SE NAJKASNEJE DO DESETEGA VSAKEGA MESECA pošiljajo na naslov: Trieste, Casella postale 348.

LISTNICA UPRAVE.

Tov. C. r. — Tolmin: Glede onih 84 Lit. in 28 naročnikov ZBORNIKA oz. glasila uredi z upravo glasila v Trstu. Prve številke med one naročnike razdeliš brezplačno!

1. številko pošiljamo na ogled vsem prijateljem dijaštva s prošnjo, da bi nas podpirali v našem stremljenju. Kdor bi jo pa vseeno zavrnil, naj jo vrne do 25. septembra 1925.

življenje v družbo mogočnikov, ki teptajo s svojimi širokimi podplati ljudstvo; zato bomo torej odpustili tudi tem neizkušenim idealistom, če so postavili ta vzor v ubožno družbo, med boheme. Pozabiti pa pri tem ne smemo, da je ubožstvo le v namišljeni vezi sreča in ne smemo pozabiti, da je življenjska logika malo različnejša od pisateljske. Po prvi namreč revščina ne privede zapuščenih in zatiranih duš, da se strnejo druga v drugo — v razumevanje in ljubezen, ampak jih medsebojno odtuji, prisili, da se zapre vsaka sama vase, obda z oklepom če ne hinavščine, vsaj surovosti. Tisti ljudje, ki poznajo revnejše sloje samo iz knjig, si predstavljajo njih življenje lepo in krepostno, preprosto, naivno in srečno. Celó Tolsteja je zapeljala tista namišljena slika selskega življenja, da je začel poveličevati mužika. S tem pa zopet nikakor nočem morda zaničevati preprostega ljudstva, vendar ne smemo biti preveliki optimisti in domišljavci, če hočemo resnično spoznati, kje je treba rano zdraviti. Priprosto ljudstvo je v toliko boljše od imovitega, da je pri prvem njegova duševna revščina in propalost do gotove meje razumljiva in opravičljiva, pri drugem pa umljiva sicer že, opravičljiva pa ne.

Pustimo to, kako se je in kako se ni pisateljem posrečilo aplicirati njih idealno srečno življenje na najširše plasti, važno je le, da so pravilno zadeli pojmo srečnega življenja človeštva; aplicirati ga v življenju je pa še težje nego v knjigah, čeravno se jim tudi tu ni povsem posrečilo. V tem oziru nam nobena revolucija ne bo pomagala iz zagate, to je težka pot samoizpopolnjevanja. Svoje srce smo obdali z oklepom predsodkov in težko mu je priti do živega. Vodnjak smo: vse svoje misli, čuvstva, vse sodbe in načrte hranimo in jih skrivamo. In če se le malo spozabimo in odkrijemo bližnjemu lastno misel, že obžalujemo, da smo to storili, priklicali bi radi ubeglo misel ali željo v naše zazidano srce in zabrisali bi jo radi v bližnjiku z lažjo. Vidimo bližnjika, brata, ki ne ravna prav, živi nespametno itd., v svojem srcu to zahrbtno obsojamo, v obraz pa ga hvalimo, vedoč da je tudi njegovo srce zazidano in bi ga graja užalila, kajti preveč ga je oamilo samoljubje, ki je tako zavladelo v človeštvu, da ga je nemogoče prikazati v vseh nijansah. Navedel bi lahko polno primerov. Toda čemu? Saj vsak sam izkusi, kam vodi v življenju neodkritost in zahrbtnost. Vsa narava živi v najlepši harmoniji, le človek, ki ne zna lagati, na svetu živeti ne more. Resnica se obeša na vislicah! — Površnemu človeku se zdi to smešno, vendar ni tako. Vzemimo dokaze iz zgodovine. Par osebnosti pozna zgodovina in še med temi so bile le nekatere skozi celo življenje odkrite, ki niso bile vodnjak in so se masi popolnoma razgalile. Še pred Kristusom so Grki umorili Sokrata — za njegovo odkritost! O takih nesrečnežih naše dobe nisem nikdar slišal, knjige ne pišejo o njih. Mislil sem, da jih ni več. Zgodilo pa se je, da sem slučajno naletel na enega. Menda je bil iz Bosne. Hoteli so ga poslati v fronto, on se je puške branil, trdeč da nima sovražnikov. S tem pa je že postal sovražnik naše kulturne človeške družbe in ustrelili so ga za plotom kot psa.